

Spis treści

Słowo wstępne (<i>Stanisław Gajda</i>)	13
Przedmowa (<i>Stanisław Gajda</i>)	15
1. WSPÓŁCZESNA POLSKA SYTUACJA JĘZYKOWA (<i>Stanisław Gajda</i>)	
1.1. Teoretyczno-metodologiczne założenia opisu	17
1.2. Rys dziejów polszczyzny do 1945 r.	24
1.3. Społeczno-kulturowy kontekst współczesnych polskich przemian językowych	32
1.4. Sytuacja językowa mniejszości narodowych i etnicznych	45
1.5. Wpływy języków obcych	54
1.6. Polska polityka językowa	57
2. SYSTEM GRAMATYCZNY I LEKSYKALNY POLSZCZYZNY	
2.1. System fonetyczno-fonologiczny (<i>Bogusław Dunaj</i>)	65
2.1.1. Style wymowy i ich opis	65
2.1.2. Zmiany fonetyczno-fonologiczne	68
2.1.3. Zmiany prozodyczne	73
2.2. Fleksja (<i>Piotr Krzyżanowski</i>)	76
2.2.1. Dynamika przemian fleksyjnych	76
2.2.2. Tendencje rozwojowe	77
2.3. System słowotwórczy (<i>Krystyna Waszakowa</i>)	88
2.3.1. Słowotwórcza dynamika rozwojowa.	88
2.3.2. Zjawiska dominujące do 1989 r.	90
2.3.3. Tendencje rozwojowe w polszczyźnie końca XX w.	97

2.4. Składnia (<i>Antonina Grybosiowa</i>)	108
2.4.1. Rozwój myśli teoretycznej	108
2.4.2. Zmiany składniowe	110
2.5. Leksyka ogólna – neologizmy (<i>Teresa Smółkowa</i>).	119
2.5.1. Dynamika rozwoju pól tematycznych	119
2.5.2. Neologizmy i ich zróżnicowanie	121
2.5.3. Makropole CZŁOWIEK	125
2.5.4. Makropole DZIEDZINY DZIAŁALNOŚCI CZŁOWIEKA	139
2.6. Nazwy własne (<i>Ewa Rzetelska-Feleszko</i>)	152
2.6.1. Nazwy wsi i miast	153
2.6.2. Nazwy terenowe, wodne, górskie i inne	155
2.6.3. Imiona	158
2.6.4. Nazwiska oraz przezwiska, pseudonimy i przydomki	162
2.6.5. Nazewnictwo miejskie	166
2.6.6. Nazwy sklepów i firm	169
2.6.7. Chrematonimy	172
2.7. Frazeologia (<i>Wojciech Chlebda</i>).	178
2.7.1. Problemy teorii frazeologii	178
2.7.2. Zmiany ilościowe i jakościowe we frazeologii	181
2.7.3. Podsumowanie	196

3. FUNKCJONOWANIE WSPÓŁCZESNEJ POLSZCZYZNY

3.1. System odmian i jego dynamika rozwojowa (<i>Stanisław Gajda</i>).	207
3.1.1. Przeobrażenia polskiej wielojęzyczności	208
3.1.2. Żargony	215
3.2. Język potoczny (<i>Władysław Lubaś</i>)	220
3.2.1. Istota potoczności	220
3.2.2. Systemowe cechy potoczności	221
3.2.3. Tradycja odmiany potocznej	231
3.2.4. Ekspansja potoczności	235
3.3. Język artystyczny (<i>Ewa Sławkowa, Bożena Witosz, Maria Wojtak</i>)	243
3.3.1. Specyfika polszczyzny artystycznej po 1945 r.	243
3.3.2. Lata 1945-1948	245
3.3.3. Lata 1949-1955	250

3.3.4. Okres popaździernikowy	254
3.3.5. Lata siedemdziesiąte	268
3.3.6. Lata 1981-1989	276
3.3.7. Lata dziewięćdziesiąte	280
3.4. Język naukowy (<i>Stanisław Gajda</i>)	294
3.4.1. Nauka i jej język	294
3.4.2. Rys dziejów nauki polskiej i jej języka do 1945 r.	296
3.4.3. Sytuacja nauki powszechnej i polskiej po 1945 r.	298
3.4.4. Ideały i paradygmaty a przemiany języka	301
3.4.5. Kontekst historyczno-kulturowy a przemiany języka nauki	306
3.4.6. Uwagi końcowe	315
3.5. Język polityki (<i>Janina Frasz</i>)	318
3.5.1. Polityka i komunikowanie polityczne	318
3.5.2. Język polityki okresu PRL	331
3.5.3. Język polityki III representative	338
3.5.4. Język polityki a inne odmiany języka ogólnego	343
3.5.5. Kultura języka polityki	344
3.6. Język administracji (<i>Ewa Malinowska</i>)	351
3.6.1. Czynniki społeczne przemian	351
3.6.2. Wpływ zmian ustrojowych	352
3.6.3. Wpływ zmian zasad techniki prawodawczej i instrukcji kancelaryjnych	358
3.6.4. Internacjonalizacja języka administracyjnego	363
3.6.5. Zakończenie	364
3.7. Język religijny (<i>Marzena Makuchowska</i>)	369
3.7.1. Religia i jej język	369
3.7.2. Czynniki sprawcze przemian języka religijnego.	373
3.7.3. Przemiany języka religijnego	377
3.7.4. Perswazja w komunikowaniu religijnym	392
3.8. Dialekty (<i>Jan Mazur</i>)	403
3.8.1. Zróżnicowanie dialektalne	403
3.8.2. Główne polskie dialekty etniczne	408
3.8.3. Dynamika gwar	414
3.9. Odmiany regionalne (<i>Bogusław Wyderka</i>)	422
3.8.1. Zróżnicowanie regionalne polszczyzny	422

3.8.2. Regionalizmy gramatyczne	430
3.10. Język wsi (<i>Józef Kaś, Halina Kurek</i>)	440
3.10.1. Przełączanie kodów	440
3.10.2. Polszczyzna mówiona najmłodszych mieszkańców wsi	446
3.10.3. Przemiany polszczyzny wiejskiej	447
3.11. Przemiany językowe na ziemiach zachodnich i północnych (<i>Bogusław Wyderka</i>)	460
3.11.1. Sytuacja demograficzna	460
3.11.2. Procesy unifikacji i integracji.	463
3.11.3. Gwary autochtoniczne	470
3.12. Kaszubszczyzna (<i>Jadwiga Zieniukowa</i>)	477
3.12.1. Status kaszubszczyzny	477
3.12.2. Dialekt(y) kaszubski(e)	483
3.12.3. Sytuacja kaszubszczyzny w końcu XX w., polityka językowa.	486
3.13. Język polski poza granicami kraju (<i>Stanisław Dubisz</i>).	492
3.13.1. Polonocentryczne wspólnoty komunikatywne	492
3.13.2. Zróznicowanie języka wspólnot	495
3.13.3. Właściwości gramatyczne i leksykalne.	499
3.13.4. Kierunki zmian	508
Summary	515

Contents

From the Editor (<i>Stanisław Gajda</i>)	13
Preface (<i>Stanisław Gajda</i>)	15
1. MODERN SITUATION OF THE POLISH LANGUAGE (<i>Stanisław Gajda</i>)	
1.1. Theoretical-methodological assumptions of the description	17
1.2. An outline of the history of the Polish language till 1945	24
1.3. Socio-cultural context of the contemporary Polish language changes	32
1.4. The language situation of the national and ethnic minorities	45
1.5. The influence of foreign languages	54
1.6. Poland's language policy	57
2. THE POLISH LANGUAGE GRAMMAR AND LEXICAL SYSTEM	
2.1. Phonetic and phonological systems (<i>Bogusław Dunaj</i>)	65
2.1.1. Pronunciation types and their description	65
2.1.2. Phonetic and phonological changes	68
2.1.3. The changes of prosody	73
2.2. Inflection (<i>Piotr Krzyżanowski</i>).	76
2.2.1. The dynamics of inflection changes	76
2.2.2. Developmental tendencies	77
2.3. Word-formation system (<i>Krystyna Waszakowa</i>)	88
2.3.1. Word-formation developmental dynamics	88
2.3.2. The occurrences dominating till the year 1989	90
2.3.3. Developmental tendencies in the Polish language at the end of the 20 th century	97

2.4. Syntax (<i>Antonina Grybosiowa</i>)	108
2.4.1. The development of the theoretical thought	108
2.4.2. Changes in syntax	110
2.5. General lexis – neologisms (<i>Teresa Smółkowa</i>).	119
2.5.1. The developmental dynamics of the thematic fields	119
2.5.2. Neologisms and their types	121
2.5.3. Macro-field MAN	125
2.5.4. Macro-field DOMAINS OF HUMAN ACTIVITY	139
2.6. Proper nouns (<i>Ewa Rzetelska-Feleszko</i>)	152
2.6.1. Names of towns and villages	153
2.6.2. Names of places, waters, mountains and others	155
2.6.3. First names	158
2.6.4. Family names, nicknames, pseudonyms	162
2.6.5. City names	166
2.6.6. Names of firms and shops	169
2.6.7. Other names	172
2.7. Phraseology (<i>Wojciech Chlebda</i>)	178
2.7.1. Theoretical problems of phraseology	178
2.7.2. Quantity and quality changes in phraseology	181
2.7.3. Summary	196
3. THE FUNCTIONING OF CONTEMPORARY POLISH LANGUAGE	
3.1. The system of language types its dynamics (<i>Stanisław Gajda</i>)	207
3.1.1. Transformation of Polish Polilingualism	208
3.1.2. Jargons	215
3.2. Colloquial language (<i>Władysław Lubaś</i>)	220
3.2.1. Features of colloquial language	220
3.2.2. Systemic features of colloquial language	221
3.2.3. Tradition of colloquial style	231
3.2.4. Expansion of colloquial style	235
3.3. Artistic language (<i>Ewa Sławkowa, Bożena Witosz, Maria Wojtak</i>)	243
3.3.1. The characteristic of the Polish artistic language after the year 1945	243
3.3.2. Years 1945-1948	245
3.3.3. Years 1949-1955	250

3.3.4. After-October period	254
3.3.5. The sixties	268
3.3.6. Years 1981-1989	276
3.3.7. The nineties	280
3.4. Scientific language (<i>Stanisław Gajda</i>)	294
3.4.1. Science and its language	294
3.4.2. An outline of the Polish science and its language before the year 1945	296
3.4.3. Polish and general science situation after 1945	298
3.4.4. Ideals and paradigms and the language change	301
3.4.5. Historical and cultural context and the changes of scientific language	306
3.4.6. Conclusions	315
3.5. The language of politics (<i>Janina Fras</i>)	318
3.5.1. Politics and political communication	318
3.5.2. The language of the PRL period politics	331
3.5.3. The language of the III RP politics	338
3.5.4. The language of politics and other types of general language	343
3.5.5. The culture of the language of politics	344
3.6. The language of administration (<i>Ewa Malinowska</i>)	351
3.6.1. The social factors of changes	351
3.6.2. The influence of political changes	352
3.6.3. The influence of the changes in legislative techniques, instructions of documentation and administrative working style	358
3.6.4. The internationalization of the language of administration	363
3.6.5. Summary	364
3.7. Religious language (<i>Marzena Makuchowska</i>)	369
3.7.1. Religion and its language	369
3.7.2. The factors of religious language change	373
3.7.3. The changes of religious language	377
3.7.4. Persuasion in religious communication	392
3.8. Dialects (<i>Jan Mazur</i>)	403
3.8.1. Dialectal differentiation	403
3.8.2. Major Polish language ethnic dialects	408
3.8.3. Dynamics of local dialects	414

3.9. Regional styles (<i>Bogusław Wyderka</i>)	422
3.8.1. The regional differentiation of the Polish language.	422
3.8.2. Grammatical regionalisms	430
3.10. Country language (<i>Józef Kąś, Halina Kurek</i>)	440
3.10.1. Code switching	440
3.10.2. The spoken Polish language of the youngest generations in the countryside	446
3.10.3. The changes in the country language	447
3.11. The language changes in the western and northern parts of Poland (<i>Bogusław Wyderka</i>).	460
3.11.1. Demographic situation	460
3.11.2. Unification and integration processes	463
3.11.3. Autochthonic local dialects	470
3.12. Kashubian (<i>Jadwiga Zieniukowa</i>)	477
3.12.1. Status of Kashubian	477
3.12.2. Kashubian dialekt(s)	483
3.12.3. The situation of the Kashubian at the end of the 20 th century, language policy	486
3.13. The Polish language outside the ethnic borders (<i>Stanisław Dubisz</i>)	492
3.12.1. Polonocentric communicative communities	492
3.12.2. The varieties of the community languages	495
3.12.3. Grammatical and lexical features	499
3.12.4. The direction of changes	508
Summary	515